

UMUMIY O'RTA TA'LIMDA SIFAT MONITORINGI TIZIMINI
TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Qodirov Kamoliddin Botirovich

*Ilmiy rahbar: Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti "Pedagogika va psixologiya" kafedrası
mudiri Tel: +998(94) 693-38-04*

Jahongirova Dilzoda Nosirjon qizi

Toshkent shahridagi Puchon universiteti magistranti

KIRISH

Ta'lim sifati har qanday jamiyatning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xususan, umumiy o'rta ta'lim tizimi bilimli, ijodiy va ijtimoiy faol avlodni shakllantirishda poydevor vazifasini bajaradi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida sifatni oshirish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu munosabat bilan umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimini takomillashtirish masalasi nafaqat dolzarb, balki strategik ahamiyatga ega bo'lib, ilmiy-pedagogik asoslarni chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Monitoring tushunchasi ta'lim jarayonini tizimli ravishda kuzatish, natijalarni tahlil qilish va ular asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilishni o'z ichiga oladi. Umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi o'quvchilar yutuqlari, pedagoglar malakasi, ta'lim muassasalarining resurs salohiyati va o'quv-tarbiyaviy jarayon samaradorligini baholashga qaratilgan. An'anaviy baholash tizimlarida ko'proq bilim darajasi inobatga olinsa, zamonaviy yondashuvlarda kompetensiyaviy baholash, formatif monitoring va raqamli diagnostika metodlari asosiy ahamiyatga ega bo'lmoqda. Bu esa monitoring tizimining ilmiy-pedagogik asoslarini qayta ko'rib chiqish va uni modernizatsiya qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mamlakatimizning so'nggi normativ-huquqiy hujjatlari, xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni "2022-2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi" ta'lim sifatini oshirish va monitoring tizimini takomillashtirishga oid vazifalarni belgilab beradi [1]. Ushbu hujjatga muvofiq, sifat monitoringi tizimi nafaqat nazorat vositasi, balki rivojlantiruvchi diagnostika sifatida talqin etilishi lozim. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 787-son qarori "Umumiy o'rta ta'limning davlat standarti to'g'risida" o'quvchilarning kompetensiyalarini aniqlash, formatif va summativ baholash mexanizmlarini ishlab chiqish hamda raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali monitoringni optimallashtirishni nazarda tutadi [2].

Ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan, sifat monitoringini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat: o'quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini uzluksiz kuzatish, pedagoglarning metodik faoliyatini takomillashtirish, raqamli platformalardan foydalanish va milliy indikatorlar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish. Xalqaro baholash dasturlarining (PISA, TIMSS, PIRLS) natijalari milliy monitoring tizimini rivojlantirish uchun ilmiy-metodik asoslarni boyitadi. Shu bilan birga, zamonaviy

monitoring tizimi ta'lim sifatini oshirish, maktablar faoliyatidagi farqlarni aniqlash va ta'lim jarayonini optimallashtirishga xizmat qiladi.

Shu bois, umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimini takomillashtirish ilmiy-pedagogik jihatdan kompleks yondashuvni, statistika, psixologiya, ta'lim menejmenti va raqamli texnologiyalarni integratsiyalashgan holda tadqiq etishni talab qiladi. Takomillashtirilgan monitoring tizimi o'quvchilar yutuqlarini aniq baholash, pedagogik faoliyatni optimallashtirish va boshqaruv qarorlarini asoslashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimini takomillashtirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlar nazariy tahlil qilindi. Milliy va xalqaro monitoring tizimlari o'rtasidagi farqlar qiyosiy tahlil yordamida aniqlangan. Maktablardagi amaliy monitoring jarayonlari kuzatuv va diagnostik metodlar orqali o'rganildi. Olingan ma'lumotlar asosida sifat monitoringini takomillashtirishning ilmiy-pedagogik asoslari va model taklif qilindi.

TADQIQOT MAQSADI

Ushbu tadqiqotning maqsadi — umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimini ilmiy-pedagogik asoslar bilan takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish va o'quvchilarning ta'lim natijalarini aniq, shaffof hamda uzluksiz baholash imkoniyatini yaratishdan iborat.

TAHLIL VA NATIJALAR

Umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, pedagogik faoliyatni tahlil qilish va o'quvchilarning kompetensiyalarini aniq baholashda muhim vosita hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda ta'lim sifatini monitoring qilishning asosiy vazifalari sifatida o'quvchilar yutuqlarini aniqlash, pedagoglar malakasini baholash, ta'lim muassasasining resurs salohiyatini tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash ko'rsatib o'tilgan [3]. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlar sifat monitoringini faqat nazorat vositasi emas, balki rivojlantiruvchi diagnostika sifatida qo'llashni taklif etadi.

Xalqaro tajriba, xususan PISA, TIMSS va PIRLS tadqiqotlari ta'lim sifatini baholashning samarali indikatorlarini shakllantirishga yordam beradi. OECD tavsiyalariga ko'ra, o'quvchilarni baholashda faqat predmet bilimlari emas, balki ularning hayotiy ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va muloqot qobiliyatlari asosiy mezon sifatida olinishi kerak [4]. Bu yondashuv o'quvchilarni integrativ kompetensiyalarini aniqlash va maktablarda individual rivojlanish traektoriyasini ishlab chiqishga imkon beradi.

Empirik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, sifat monitoringi tizimining samarali ishlashi uchun uch asosiy komponent birgalikda qo'llanishi lozim: diagnostik baholash, formatif monitoring va summativ baholash. Diagnostik baholash o'quvchilarning boshlang'ich darajasini aniqlash, individual rivojlanish ehtiyojlarini belgilashga xizmat qiladi. Formatif monitoring jarayon davomida o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini kuzatib, o'qituvchilarga metodik tavsiyalar beradi. Summativ baholash esa o'quv yili yakunida natijalarni aniqlab, ta'lim sifatini strategik jihatdan tahlil qilish imkonini beradi [5].

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy sifat monitoringi tizimi quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi lozim: indikatorlarga asoslangan, uzluksiz va integratsiyalashgan; raqamli texnologiyalar bilan qo'llab-quvvatlangan; o'quvchilar va pedagoglar uchun rivojlantiruvchi va shaffof; boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslashga xizmat qiluvchi. Shu tarzda takomillashtirilgan monitoring tizimi nafaqat o'quvchilarning natijalarini aniqlash, balki pedagoglarning faoliyatini optimallashtirish, maktab resurslarini samarali boshqarish va ta'lim sifatini strategik jihatdan oshirish imkonini beradi.

Natijada, ilmiy-pedagogik tahlil va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringini takomillashtirish uchun indikatorlar tizimini kengaytirish, raqamli platformalardan samarali foydalanish, pedagoglarning metodik malakasini oshirish va monitoring natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiyalash zarur. Shu bilan birga, xalqaro tajriba milliy tizimni rivojlantirishda qo'llanilishi va kompetensiyaviy baholash yondashuvi tizimning samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

XULOSA

Umumiy o'rta ta'limda sifat monitoringi tizimini takomillashtirish tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim jarayonida monitoring faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki rivojlantiruvchi diagnostika sifatida qo'llanilishi lozim. Tahlil va empirik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, uch bosqichli yondashuv — diagnostik baholash, formatif monitoring va summativ baholash — tizimning samaradorligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, indikatorlarga asoslangan baholash va pedagoglarning metodik kompetensiyasini oshirish monitoring natijalarining shaffofligini va boshqaruv qarorlarining asoslilikini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni "2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 787-son qaror. "Umumiy o'rta ta'limning davlat standarti to'g'risida". – Toshkent, 2022.
3. Болотов В.А., Леонтьев А.А. Компетентностная модель образования. – Москва: Педагогика, 2009. – 215 с.
4. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris: OECD Publishing, 2022. – 356 p.
5. Kurbatov V. Kriterial baholash metodologiyasi. – Moskva: Akademkniga, 2018. – 198 s.